

Разобличавање америчке спољне политике

Јован О. Деспотовић

(О књизи Ноама Чомског *Шта то (у ствари) хоће Америка*)¹

*Не остављај непријатељу да уђе
код тебе, а да те не нађе унутра.*

Искандер Дагир, либански писац и новинар

Вероватно Ноама Чомског није потребно посебно представљати југословенским читаоцима, јер је већи број његових књига, углавном оне које садрже његове револуционарне теорије о језику, преведен на наш језик. Творац лингвистичке теорије или трансформационо-генеративне граматике сигурно је најзначајнија личност у модерној лингвистици у другој половини двадесетог века.² На пример, амерички дневник „Чикаго трибјун“ недавно је написао да је „у последњих десетак година,

¹ Књига Ноама Чомског *Шта то (у ствари) хоће Америка* (Noam Chomsky: *What Uncle Sam Really Wants*) објављена је априла 1994. у издању београдског Института за политичке студије. Књига представља, заправо, збирку говора (предавања), есеја и чланака о америчкој спољној политици, које је Ноам Чомски написао у периоду 1986–1992. године, када је објављено њено последње америчко издање.

Књигу је превео Александар Богданић, који је написао и пригодан предговор, користећи ауторов мото „Борба за слободу никада није завршена“. Оригиналан назив ове књиге *Шта жели Ујка Сем* је прилагођен, вероватно, због чињенице да је у нашој јавности недовољно познат „надимак“ – Ујка Сем – који се на Западу често користи када се говори о Америци. Иначе, тај назив је настао почетком овог века и сатирички је симболизовао америчке империјалистичке тежње у том периоду.

² (Аврам) Ноам Чомски је рођен 1928. године у Филаделфији и вероватно је највећи живи теоретичар лингвистике. Од 1955. године редовни је професор на Масачусетском технолошком институту, на којем је студирао и докторирао. Већ са својом првом књигом *Структуре синтаксе* (1957) постао је познат широм света.

Америчка енциклопедија за Ноама Чомског наводи да је „извршио револуције у лингвистичким студијама, разбијајући традиционалне језичке теорије“. Својим лингвистичким проучавањима поставио је основе за изградњу филозофије језика и за психо-лингвистику.

Ноам Чомски је написао више десетина књига, есеја и чланака о многим лингвистичким, социолошким, филозофским, психолошким, антрополошким, политиколошким и другим питањима. У наведеној енциклопедији као његове најзначајније књиге се наводе *Проблеми слободе и знања* и *Правила и представљања*. Он је, такође, аутор више књига и студија о актуелним политичким проблемима, посебно критичких осврта о америчкој спољној политици.

У предговору америчког издања књиге Ноама Чомског *Шта то (у ствари) хоће Америка*, како наводи уредник тог издања и преводилац Александар Богданић, истиче се да би „у неком лепшем свету, овај научник, предавач, писац и борац за демократију и људска права већ давно добио Нобелову награду за мир – међутим, у свету у којем живимо, такве награде ће и даље добијати људи као што је Хенри Кисинџер“.

Ноам Чомски најчешће цитирани живи аутор, док је међу интелектуалним лучоношама свих времена он на осмом месту, одмах иза Платона и Фројда“. Међутим, Ноам Чомски је код нас остао скоро потпуно непознат као аутор који се бави политиколошком и социолошком критиком, посебно питањима репресије и тираније у савременим тзв. демократским друштвима.³ Таквим својим укупним друштвеним и научним ангажовањем тај бриљантни интелектуалац се сврстао међу најпризнатије борце за правду и демократију у свету и међу најоштрије критичаре америчке спољне политике и америчке друштвене стварности уопште. Између осталог, и због књиге *Шта то (у ствари) хоће Америка* (која се недавно појавила у издању Института за политичке студије у Београду, у преводу Александра Богданића), најчитанији амерички дневник „Њујорк тајмс“ је за Ноама Чомског написао да је „вероватно најзначајнији живи интелектуалац“. За југословенску читалачку публику, та књига Ноама Чомског је посебно значајна и занимљива због онога што се сада догађа на просторима СФР Југославије.

Књига *Шта то (у ствари) хоће Америка* садржи есеје и чланке (говоре) у којима Ноам Чомски анализира спољну политику Сједињених Америчких Држава од Другог светског рата – он у књизи каже да је тада дошло до прекретнице у америчким односима са светом, уз констатацију да је Америка из Другог светског рата изашла као веома ојачана (на пример, америчка индустријска производња је током рата увећана три пута), док су све остале земље биле ослабљене – до сада.⁴ Како с правом наводи у предговору, Ноам Чомски трага за истином, не обликујући и не прилагођавајући је интересима моћних, како је то постало пракса у Америци. Јасно је, после читања књиге, да Ноам Чомски, заиста, нема „спонзоре“ за које пише по наруџбини, већ делује по својој савести и на основу прикупљених материјала (као врхунски научник – истраживач). Већ од првих страница те невелике књиге може се јасно видети како Ноам Чомски брижљиво и пажљиво прикупља

³ Познатије политиколошке студије и политички есеји Ноама Чомског (заједно са економистом Едвардом Херманом) јесу: *Производња пристанка: политичка економија масовних медија* (1988), *Неопходне заблуде: контрола ума у демократским друштвима* (1989), *О моћи и идеологији* (1987), *Радикални приоритети* (1981) и *Због државног интереса* (1973). Ноам Чомски, као и бројни други амерички интелектуалци, своје значајније политичко ангажовање започео је у време америчке оружане агресије у Вијетнаму.

⁴ Књига је подељена на четири поглавља, уз преглед политичких радова Ноама Чомског и објашњења на крају. Прво поглавље носи наслов „Заштита домаћег терена“ и садржи чланке: „Либерални екстрем“, „Велика област“, „Повратак традиционалног поретка“, „Наша приврженост демократији“, „Опасност прети од лепих примера“ и „Тространи свет“. Друго поглавље је „Разарање у иностранству“, са чланцима „Наша добросуседска политика“, „Распеће Салвадора“, „Лекција Никарагви“, „Сејање смрти по пољима Гватемале“, „Инвазија на Панаму“, „Пелцовање Југоисточне Азије“, „Рат у Заливу“, „Иранско-контрашка афера“, „Изгледи за Источну Европу“ и „Светски најамни убица“. Треће поглавље носи наслов „Испирање мозга код куће“, а садржи чланке: „Како се водио хладни рат“, „Рат против (неких) брига“, „Рат је мир, Слобода је ропство; Незнање је снага“, „Социјализам, стварни и лажни“ и „Масовни медији“. Четврто поглавље је „Будућност“, са чланцима: „Времена су се променила“, „Шта Ви можете учинити“ и „Борба се наставља“.

чињенице и како је сваки његов закључак у потпуности аргументован и доказан.

Из разлика у „значењу“ и „пракси“ демократије, слободе, мира, поштовања људских права, независности, слободног тржишта, економског напретка и слично, Ноам Чомски разлаже саме основе америчке спољне политике, демистификује је, демаскира, разобличава и даје њену суштинску критику. Међутим, он ипак не образлаже, осим уопштено, како се томе остали народи, покрети, различита удружења и независни појединци могу супротставити и како се може умањити тај империјалистички притисак, који се сада очигледно све више повећава. Осим тога, у књизи се могу наћи и подстицајне аналитичке опаске о деловању савремених медија, као и о америчком „моделу пропаганде“, на основу којег се, чак могу предвиђати врста и карактер информација у америчким медијима (чије границе деловања јасно одређују политички центри).

Није изненађење што је Ноам Чомски, као и многи други аутори који су покушали да (критички) сагледају суштину америчке спољне политике, у овој књизи пошао од активности „чувеног“ Савета за међународне односе („један од главних центара којим индустријалци утичу на спољну политику“), који се веома често помиње у свим критичким истраживањима америчке спољне политике. Он указује, пре свега, на то да су сви амерички стратези после Другог светског рата делили мишљење да се америчка доминација светом мора наставити, али су се разликовали у својим ставовима на који начин то треба остварити. Ноам Чомски наводи неколико докумената у којима су разрађивани „модел“ за успостављање и одржавање америчке доминације у свету. На првом месту је *Меморандум Савета за националну безбедност САД* из 1950. године, у којем се образлаже тзв. стратегија повлачења за распад Совјетског Савеза. Творци тог меморандума су били тадашњи амерички министар иностраних послова (државни секретар) Дин Ачесон и америчка „дипломатска легенда“ из хладноратовског света – Пол Нице. Даље Ноам Чомски детаљније излаже један други, „еластичнији“ документ („*Извештај о политичким смерницама*“ број 23, написан за Стејт департмент – министарство иностраних послова, 1948. године), чији је творац Џорџ Кенан, један од најчувенијих америчких дипломата, аналитичара и спољнополитичких стратега. У том документу се наглашава да је најважнији задатак Америке да осмисли облик односа који ће јој омогућити да задржи своју доминантну позицију у свету, коју је остварила после Другог светског рата. У вези с тим, сматра се да се Америка посебно мора борити „против“ опасног празноверја које се, како амерички обавештајни извори наводе, све више шири – а, то је идеја да је власт непосредно одговорна за благостања народа⁵. С друге стране, институције као што је Ме-

⁵ Ноам Чомски наводи да стварно значење комунизма у пракси за Американце представља одбијање појединих земаља да обављају „своју услужну делатност – надопуњавање индустријализованих привреда Запада“. У књизи се наводи да је „слободно тржиште“ само лепа фраза за новинске чланке и за нека

ђународни монетарни фонд, уместо давања кредита, намећу тзв. економску либерализацију, што има за последицу „отварање“ привреде за стране мешање и контролу, а то доводи и до губљења политичке независности и деловања одређеног режима противно интересима сопственог народа. А, „што је нека земља слабија и сиромашнија, то је опаснија као пример“, наглашава Ноам Чомски. Из тога произилази и тзв. теорија трулих јабука, која је доминантна у америчкој спољној политици од краја четрдесетих година. Наиме, амерички спољнополитички стратеги у последњих неколико деценија полазе од претпоставке да „једна трула јабука може да поквари целу кацу“. У књизи *Шта то (у ствари) хоће Америка* помиње се и други облик испољавања те „теорије“, која је у том виду у јавности познатија као „домино-теорија“.

За Ноама Чомског, „нови светски поредак“ (мада у овој књизи не користи експлицитно синтагму коју је употребио у својој следећој књизи – *Успостављање старих и нових светских поредака* – чије се појављивање ускоро очекује), представља остваривање „статуса Америке као прве светске силе у историји“. Тај бриљантни ангажовани интелектуалац, као прецизни анатом, анализира читав низ америчких поверљивих докумената (који се објављују накнадно или се користе у интерним публикацијама) и разоткрива све видове насиља и манипулација које спроводи америчка дипломатија у настојању да оствари тоталну контролу над материјалним и духовним богатством савременог света. Преко „случајева“ Салвадора, Никарагве, Панаме, Костарике, Гватемале, Чилеа, Лаоса, Вијетнама, Камбоџе, Источног Тимора, Ирака, Ирана, Либана, Источне Европе..., Ноам Чомски методом „анализе изнутра“ долази до оних ужасних закључака о политичком, економском, војном и неутралном потчињавању других народа до којих ми ових година „емпиријски“ долазимо, осећајући на својој кожи сву бруталност и бескрупулозност „господара света“.

У књизи се посебно наглашава да за Америку „главну опасност новом светском поретку под њеним вођством представљају национализми у неразвијеним земљама, односно национални режими који уважавају захтеве свог народа за побољшање животног стандарда маса кроз производњу за домаће потребе“. Такве системе, наводе амерички стратеги, треба смакнути и поставити ону власт која подржава приватно инвестирање домаћег и страног капитала, производњу за извоз и право да се капитал може изнети из земље. Стварају се, дакле, острва огромног богатства у мору сиротиње и беде у савременом свету, због чега је постало неопходно, како то Ноам Чомски скоро емотивно наводи, да се призна „оно што је одувек била истина“ – да је један од

факултетска предавања, али на државном нивоу и у пословном свету ту доктрину нико заиста не узима озбиљно. У том контексту, Ноам Чомски поставља питање да ли заиста било ко може да помисли да је нека Панама у стању да неког окупира. Међутим, Панама и сличне земље могу да буду опасни примери националне независности, који би могли да утичу и на остале земље у региону.

главних непријатеља Америке неразвијени свет, „који је опасан за то што се отима контроли“.

Дакле, ти примери су за америчке политичке стратеге „вируси“ који се морају уништити, да би се затим „пелцовали“ сви потенцијално заражени. Ако локалне снаге не могу саме да изађу на крај с тим „вирусом“, онда ће то учинити америчка војска. Ноам Чомски наводи, у вези с тим, један документ Савета за националну безбедност САД из периода „владавине“ америчког председника Џорџа Буша, у којем се наглашава да је „у суочавању са слабијим непријатељем амерички циљ не само да га победи, већ да га победи брзо и убедљиво“. Јер, било какав другачији развој био би „неугодан“ и могао би угрозити политичку подршку САД, „за коју се ионако зна да је лабава“. Међутим, у књизи се с правом констатује да се „данас класична интервенција више не разматра чак ни као могућност... већ се средства ограничавају на тајни споразум, сакривен од домаће јавности или на брзо и убедљиво уништење много слабијег непријатеља, који се у пропагандним кампањама приказује као чудовиште неописиве снаге“.

Америка је економски рат претворила у моћно средство коришћењем мноштва различитих метода – „од незаконитог ембарга до наметања правила ММФ-а за слабије“. Ноам Чомски, међутим, уочава тенденцију опадања америчке економске моћи и констатује да је америчка војна сила истовремено постала много супериорнија од осталих. „Најјача америчка карта је сила и, стога, ако САД могу да установе принцип да ће се светом владати силом, победа ће припасти Американцима. Ако се, са друге стране, сукоби решавају мирним путем, од тога Америка има мање користи, пошто су противници САД на том пољу једнако добри или чак бољи од Американаца“, каже Ноам Чомски. За Америку је „дипломатија посебно неугодна могућност, осим ако није под претњом оружја... јер дипломатски споразум, бар у некој мери, мора да задовољи и другу страну у преговорима, што је велики проблем с обзиром да амерички ставови често нису баш веома популарни“. Због тога, наводи Ноам Чомски, САД увек покушавају да избегну преговоре и Американци на свим кризним жариштима подривају све дипломатске иницијативе и преговарачке напоре – „да се не би разводнила криза“.

Амерички председник Џорџ Буш, за којег Ноам Чомски наводи да је једини председник неке земље којег је осудио Међународни суд правде, рекао је да су „Србија и Црна Гора опасност за националну безбедност Америке“. Да је Ноам Чомски потпуно у праву довољно је подсетити само на чудовишну анализу о ситуацији на просторима СФР Југославије, коју је недавно објавио у престижном спољнополитичком часопису „Форин аферс“ (издаје га Савет за међународне односе из Њујорка) Дејвид Гомперт, саветник за националну безбедност бившег америчког председника Џорџа Буша. У том чланку се посебно наглашава да „ако Запад није спреман да порази Србе на војном плану, уместо да инсистира на неправедном миру, треба да порази Србију у хладном рату и да је осакати санкцијама“. Дејвид Гомперт саветује руководиоце

западних земаља да према Србији воде такву политику „све док демократском револуцијом не буде свргнут њен злочиначки режим“. Даље, сматра он „стављање Србије у карантин има веће изгледе на успех ако буде праћено информативном кампањом да би Срби схватили зашто су изоловани и третирани као губавци – јер, Србима је њихова телевизија испрала мозгове и они још увек мисле да су у праву, кривећи Запад за своје невоље, а не Слободана Милошевића“. Тај „демократа“ наводи да „чак и ако санкције не доведу до већих промена у Београду, осакаћена Србија је боља од оне која има шансу да се поврати“. Дејвид Гомперт закључује да би Запад, „демонстрирајући исту упорност коју је показао у већем хладном рату, временом могао да постигне повољнији исход са прихватљивим српским руководством“. То, по њему, даље значи да ако Запад „не изручи сада победу Слободану Милошевићу, он ће изгубити хладни рат и временом ће доћи до мира на Балкану“. Може се, дакле, рећи да је Дејвид Гомперт архетип оних спољнополитичких „стручњака“, дипломата и стратега о којима Ноам Чомски говори у својој књизи *Шта то (у ствари) хоће Америка*. Наиме, јасно је због чега Дејвид Гомперт у свом чланку уопште не помиње Србе у бившој Босни и Херцеговини и бившој Хрватској (јер, за њега, и не постоје) и што не говори које би то српско руководство било прихватљиво за Американце (нити како би српски народ „демократски“ гледао на то).

Када је реч о „новом светском поретку“, Ноам Чомски се, по свему судећи, слаже с мишљењима да се свет од почетка седамдесетих година креће ка „триполаризму“ или „трилатерализму“, значи ка свету у којем ће постојати три главна економска блока која се међусобно такмиче (САД, Јапан и Европа). Што се тиче Европе, у књизи *Шта то (у ствари) хоће Америка* указује се да би САД могла постати другоразредна сила ако „Европа икада успе да се среди и постане јединствена сила“ (што се може догодити ако Западна Европа (Европска унија), на челу с Немцима, оствари своју хегемонију на просторима бивше Источне Европе). А, „Источној Европи се црно пише“, предвиђа Ноам Чомски, „јер Запад за њу има одговарајући план – да је претвори у нову чланицу неразвијеног света, која се лако може израбљивати“.

„Западна и Источна Европа су некада биле у колонијалном односу. У ствари, руско супростављање том односу је било један од главних узрока хладног рата. Сада се тај стари однос поново успоставља, али се води и велика битка око тога ко ће имати примат у тој трци пљачке и израбљивања. Да ли ће то бити Западна Европа на челу са Немачком (тренутно је у вођству) или Јапан (који још чека са стране да види колики су профити) или Америка (која покушава да се убаца у комбинацију)“, поставља питање Ноам Чомски.⁶ Ако се све ово има у

⁶ Он наводи да у Источној Европи још увек има много сировина и, што је још важније, јефтине радне снаге. Међутим, најважније је на тим просторима наметнути капиталистички модел (систем Међународног монетарног фонда). Ако га те земље прихвате, неће бити тешко да се експлоатишу по истом систему

виду, није никакво чудо што Ноам Чомски (с правом) сматра да амерички лидери, у границама својих реалних могућности, у ствари, прилично успешно обављају задатке који су им постављени. Јер, само ако се не разуме стални рат у којем се Американци налазе са својим индустријским конкурентима и са неразвијеним светом „спољна политика Сједињених Америчких Држава може да изгледа као низ непромишљених пропуста, недоследности и бесмислица“.

Ноам Чомски има и бриљантне опаске о деловању масовних медија на Западу, посебно аналитичке напомене са семантичког и лингвистичког становишта.⁷ Он указује да је идеолошко-информативни „систем индоктринације на Западу тако сјајно функционисао да је данас, тридесет година касније, у јавности потпуно непозната, чак и незамислива, било каква идеја о америчкој агресији на Вијетнам“. А, „да би се проникло у смисао политичког говора (и крајње циљеве неке политике), неопходно га је увек превести на нормалан језик, дешифрујући ново-говор масовних медија, универзитетских социолога и секуларних проповедника уопште“. За масовне медије на Западу најважније је да одрже уску повезаност с државним властима, које захтевају сарадњу и послушност (у супротном би било примењено мноштво казних мера). Није, дакле, чудно што медији на Западу настоје да „код нечистих маса учврсте основне друштвене ‘вредности’ – пасивност, послушност властима, похлепу, лични интерес, безобзирност према другим људима, страх од стварних или измишљених непријатеља...“ Ноам Чомски, стога, говори о „савезу власти и штампе на Западу“, који демаскира на примеру рата у Заливу. Он наводи да је чак и веома површним анализама могуће утврдити колико су нетачне „чињенице“ које су биле презентоване у америчкој штампи, уз констатацију да „чуvari политичке подобности у Америци чврстом руком контролишу све облике изражавања, заводећи строгу цензуру“. На исти начин Ноам Чомски демаскира и „коначно остваривање улоге и функције Организације уједињених нација“, која нестаје у пљачкашким походима моћних и богатих земаља.

Књига *Шта то (у ствари) хоће Америка* обилује и дивним детаљима и духовитим примедбама, као и логичним питањима, која су упућена америчком јавном мњењу, пре свега. На пример, Ноам Чомски наводи да је, после инвазије на Гренаду 1983. године, начелник америчког

као Мексико и Бразил. Већ крајем осамдесетих година многи економски стручњаци су указивали на процес „мексиканизације“ (и касније „бангладешизације“) земаља Источне Европе, која се, наравно, споводила под паролата о „либерализму“, „слободном тржишту“, „приватном предузетништву“ и сл. Основна невоља је у томе што земље Запада у решавању сопствених проблема не користе оне методе које намећу другим земљама, о чему говори и Ноам Чомски.

⁷ У својим „примедбама“ Ноам Чомски се скоро „поклапа“ са ставовима чувеног творца антиутопије Џорџа Орвела, чију терминологију, уосталом, делимично и преузима и користи („рат је мир, слобода је ропство; незнање је снага“). У својој књизи 1984 Џорџ Орвел је створио „новогovor“, којег Ноам Чомски користи у својој анализи деловања западних и, посебно, америчких средстава информисања.

Генералштаба „објаснио“ да би „у случају да Совјети нападну Европу, непријатељски настројена Гренада (која је тада имала војску од 250 војника – прим. аут.) пресекала доток нафте од Кариба до Европе и Америка не би била у стању да брани своје нападнуте савезнике“. С друге стране, поред таквих манипулација, Ноам Чомски указује на злоупотребе које су чиниле различите америчке администрације у претходним деценијама. На пример, он наводи да је „Картерова администрација евакуисала команданте Сомозине гарде из Никарагве авионима са обележјима Црвеног крста (што је ратни злочин)“. Он се не либи да каже како мисли да „у правом смислу постоје веома чврсте основе да се суди сваком америчком председнику од Другог светског рата до сада, јер су сви они били тешки ратни злочинци или су посредно учествовали у ратним злочинима“.

На основу књиге *Шта то (у ствари) хоће Америка*, јасно је да је Ноам Чомски интелектуални наследник оног круга људи који је крајем прошлог и почетком овог века, на челу с чувеним књижевником Марком Твенем (потпредседник америчког огранка Светске лиге за борбу против империјализма), разобличавао тадашњу америчку политику „ширења демократије“, што је била идеолошко-политичка платформа за успостављање америчке доминације у свету и за реализацију нараслих империјалистичких амбиција. Као што сада одзвањају речи Ноама Чомског о бескрупулозности америчке спољне политике, тако су онда одзвањале речи Марка Твена о покољима које су амерички војници тада чинили над недужним филипинским цивилним становништвом (период шпанско-америчког рата 1899–1902. године). Ноам Чомски првенствено има у виду будућност, остваривање цивилизацијских идеала, укупни развој друштва и постепено (неминовно) нестајање капиталистичког система, без обзира на недавни пораз тзв. глобалног или блоковског комунизма. Уз то, он је велики научник, с развијеним и богатим методолошким приступом (чије писање најчешће погађа „у средину ствари“).

После читања књиге *Шта то (у ствари) хоће Америка* јасно је зашто и колико нису били у праву они који су тврдили да је „нови светски поредак само измишљотина комуниста да би се одржали на власти“, или они који су говорили да се ради о „природним процесима“, „борби за слободно предузетништво“, „нужности либерализма“ и слично. Ноам Чомски разобличава и деловање острашћених идеолога „демократије“, оних који још увек живе у свету „либералистичких“ идеја, потпуно слепи за све оно што се, на пример, догађа на просторима бивше Источне Европе, која је била експериментални полигон за те „напредне идеје“, како то квазидемократи воле да кажу.

Књигу *Шта то (у ствари) хоће Америка* треба да прочита свако ко хоће да сазна нешто више о савременом свету, без обзира на то што у њој неће наћи много оптимизма. То посебно важи за нас који живимо на овим (одувек) опасним просторима. Нема сумње да ће нам многе ствари које се догађају на просторима СФР Југославије постати, бар за

нијансу, јасније. Наиме, српски народ се не супротставља прерасподели глобалне моћи и успостављању нове равнотеже снага у свету – српски народ је исувише мали да би тако нешто могао себи олако приуштити. Али, српски народ је био принуђен да се супротстави изградњи „новог светског поретка“ преко својих леђа, како не би био прегажен, потпуно обесправљен и остављен у запећку историје. Односно, без обзира на све стратешке планове, српски народ није имао другог избора осим да се супротстави губљењу сопствене независности, интегритета и свих перспектива. Уосталом, и неки други аутори, као Ноам Чомски, позитивно одређују „садашњи рат на просторима бивше Југославије, као рат српског национализма за слободу, исто као што је вијетнамски рат био рат вијетнамског национализма“.⁸ У вези с тим, треба схватити и поклич Ноама Чомског на крају књиге да „борба за слободу никада није завршена“. Он наводи да је људима у земљама неразвијеног света потребно разумевање и помоћ Американаца, и констатује да је храброст коју ти људи показују заиста задивљујућа.

Излагања Ноама Чомског у књизи *Шта то (у ствари) хоће Америка*, може се закључити, зраче живошћу и непосредношћу, што књигу чини занимљивом и лако читљивом. Основна нит која повезује есеје у књизи јесте хуманистичко супротстављање Чомског империјализму (америчком), без обзира на то што се понекада може учинити да есеји и чланци у њој нису довољно и директно повезани. Добро је уочено да се у неким излагањима Ноам Чомски обраћа америчком читаоцу у његовом друштвеном окружењу, међутим, то сигурно не умањује вредност дела. На крају, мора се узимати у обзир и чињеница да је књига популарног карактера, као и то да је политичка и социолошка мисао Ноама Чомског по свом обиму веома велика и разноврсна и да превазилази обим овог дела.

⁸ Видети студију Раџу Томаса (професор политичких наука са Универзитета Висконсин) под насловом *Балкански сукоб и међународна реакција: опције Американаца и Срба*, Београд, 1993.